

До спеціалізованої вченої ради ДФ 20 051.070 Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, доцента, завідувача кафедри політології та публічного управління, професора кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки Бусленка Василя Володимировича на дисертаційну роботу Савчука Андрія Борисовича «Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми. За складних часів сьогодення, викликів, перед якими опинилася Україна відбуваються істотні зміни в розвитку вітчизняної дипломатії, що накладає відбиток на систему підготовки дипломатичних кадрів. Європейський інтеграційний вектор зовнішньої політики України спричинює якісні зміни у сфері міжнародних відносин, курс на євроатлантичну інтеграцію актуалізує питання пошуку не тільки шляхів модернізації діяльності дипломатичних служб, а й удосконалення професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин, потреби в професійній підготовці майбутніх дипломатів нового покоління. З появою на міжнародній арені великої кількості нових акторів світової політики оновлюється зміст підготовки дипломатичних кадрів, актуалізується проблема публічної дипломатії, інтегрування національної системи вищої освіти у європейський освітній простір тощо. У цьому контексті великий науковий інтерес становить досвід держав Вишеградської четвірки, що є для України зразком європейського рівня професійної підготовки дипломатичних кадрів. Три із чотирьох країн Вишеградського об'єднання є сусідніми для України державами, усі чотири країни стали прикладом успішного набуття членства в ЄС, НАТО, окрім того, підтримка та авторитет більшості країн Вишеграду для просування євроінтеграційних прагнень України перетворилися на цінне джерело запозичення корисного досвіду. З огляду на ці та інші чинники, дисертаційне дослідження Савчука Андрія Борисовича «Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)» є особливо на часі, відтак беззаперечною є актуальність наукової розвідки.

Наукова новизна одержаних результатів. Якість дисертаційної роботи забезпечується її беззаперечною науковою новизною: уперше

схарактеризовано генезу дипломатичної освіти в контексті становлення та розвитку дипломатичних служб РП, ЧР, СР, Угорщини, євроатлантичних процесів; на широкій джерельній базі (433 джерела, з них 286 – іноземними мовами) показано освітні моделі, означено професійні вимоги до професіограми фахівця-міжнародника, схарактеризовано систему дипломатичної освіти (зокрема підготовки, перепідготовки, додаткової освіти, освіти впродовж життя тощо), виокремлено її особливості в кожній з держав Вишеграду, наголошено на ролі дипломатичних персоналій у дисидентському дипломатичному русі, значенні в розбудові дипломатичних служб, розвитку дипломатичних академій та інших закладів освіти, вступу держав V4 до НАТО, ЄС. Здобувач створив дипломатичні портрети численних персоналій, представив біографічну історію генези дипломатичної освіти, уклав перелік знаних випускників словацьких закладів освіти, де готують дипломатів, проаналізував численні різноманітні освітні програми, за якими здійснюється підготовка майбутніх дипломатів, дослідив роль приватних закладів дипломатичної освіти, зокрема й університетів міжнародного рівня, де готують дипломатичну еліту, зокрема й у сфері міжнародної економічної освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Особливо цінним у роботі є те, що здобувач запропонував рекомендації щодо напрямів удосконалення дипломатичної освіти в Україні на основі продуктивного досвіду держав V4: структурно-змістові (стандартизація і трансформація змісту ППДК на основі компетентнісного підходу, науково-дослідницької і практико-орієнтованої парадигм, професіоналізації, міждисциплінарності, кар'єрного зростання, соціалізації, регіоналізації змісту освіти; європейський вектор розвитку ДО, відповідність міжнародним стандартам, соціалізація, культурна дипломатія, цифровізація освіти, створення культури випускника університету/члена колегіуму, утвердження іміджу університету/факультету/кафедри), організаційні (створення системи/мережі ДО (школа-ліцей-коледж-університет-доповнювальна освіта-освіта впродовж життя; інтеграція ВО, створення на базі університетів академічних (освітніх, дослідницьких) та культурних центрів міста/регіону/держави; прозорі умови вступу до магістратури, докторантури; диверсифікація магістерських програм і дипломів; можливість вибору індивідуальної освітньої траєкторії; інтернаціоналізація дипломатичної освіти; фінансова підтримка здобувачів освіти тощо), дидактичні засади (поєднання традицій ППДК та інноваційних форм, методів і технологій навчання; іншомовна дипломатична освіта; тощо).

Позитивним є використання в дисертації великої кількості ілюстративного матеріалу у вигляді порівняльних таблиць, рисунків, які здебільшого є

авторським напрацюванням. Додатковою доказовою базою слугують об'ємні додатки до дисертації, вони є змістовними, доречними, оригінальними. У них розміщений матеріал, який автор зібрав у процесі свого наукового стажування в Університеті імені Матея Бела (УМБ) у словацькому м. Банська Бистриця (2021–2022), на основі інтерв'ю в науковців УМБ, колишніх його випускників, викладачів, зміст дисертації та додатки репрезентують дипломатичну персоналістику СР, тощо. Аналіз бібліотечних фондів та освітньої документації УМБ, а також характеристика освітньої програми «Східні студії» Варшавського університету, на якій навчався автор дисертаційного дослідження за програмою подвійних дипломів між Варшавським університетом та Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника (2017), допомогли створити цілісну картину процесу підготовки дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки.

Загалом це досить продумана, якісна в науковому сенсі оригінальна праця, якій притаманні методична й концептуальна цілісність, логічність, грамотність, обґрунтованість наукового викладу. Наголошуємо на прагненні А.Б. Савчука всебічно підійти до висвітлення наукової проблеми. Автор не обмежився тільки предметом свого дослідження – аналізом генези дипломатичної освіти в державах Вишеградської групи (1991–2004) (третьій розділ дисертаційної роботи), а й, послуговуючись міждисциплінарним підходом, глибоко висвітлив вплив суспільно-політичних трансформацій у Центрально-Східній Європі на становлення і розвиток дипломатичної освіти в державах Вишеградської четвірки (наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть). Нам особливо цікаво було знайомитися з другим розділом дисертації, зокрема з підрозділом, присвяченим опозиційному рухові в державах Центрально-Східної Європи, висвітлення дисертантом цієї проблеми в контексті передумови демократизації суспільно-політичних процесів, створення Вишеградської групи, розбудови і розвитку дипломатичних служб у кожній із країн, становлення та розвитку дипломатичної освіти тощо. Європейський вимір розвитку дипломатичної освіти, аналіз процесів її інтернаціоналізації проєктує на сучасний стан і перспективи розвитку та вдосконалення дипломатичної освіти в Україні.

Цінними для української науки є результати дисертаційного дослідження, розміщені в третьому розділі роботи, А. Б. Савчук із використанням широкого комплексу різновидових джерел (практично всі вони – це оригінальні джерела іноземними мовами: англійською, польською, чеською, словацькою, угорською) усебічно, докладно, глибоко висвітлив розвиток освіти в державах Вишеградської групи: схарактеризувавши Республіку Польщу як країну-лідера розвитку дипломатичної освіти (висновок цілком обґрунтований дисертантом,

наведено численні аргументи, кількісні та якісні дані тощо), проаналізував ключові тенденції розвитку дипломатичної освіти в ЧР, усебічно дослідив проблему підготовки фахівців із міжнародних відносин за умов становлення демократичного політичного режиму в СР, крізь призму інтернаціоналізації освіти та інших провідних тенденцій увиразнив підготовку дипломатичних кадрів в Угорщині.

Дисертацію виконано на високому науковому рівні, вона написана відповідно до норм сучасної української літературної мови, автор відмінно володіє науковим стилем української мови.

Значення одержаних результатів для науки та практики. Дисертація має як теоретичний, так і практичний характер: її матеріали (характеристики, системи дипломатичної освіти, рекомендації щодо впровадження ідей європейського досвіду в системі ЗВО України, зміст, методи й форми організації освітнього процесу, проаналізовані освітні програми тощо) доцільно застосовувати в процесі професійної підготовки майбутні фахівців зі спеціальностей 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 05 «Соціальні та поведінкові науки» (спеціальність 052 Політологія), сформульовані висновки можуть слугувати теоретичною базою науковцям під час підготовки студій з історії регіонального утворення «Вишеградська четвірка», становлення та розвитку дипломатичних систем держав V4, для наукового обґрунтування сучасної стратегії дипломатичної освіти, вони є добрим підґрунтям у процесі розроблення освітніх стандартів, акредитаційних матеріалів, освітніх програм, викладання нормативних освітніх курсів та курсів за вибором студента тощо.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження А. Б. Савчука повністю відповідають встановленим вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 Політологія. Вони апробовані на 34 наукових конференціях різного рівня та представлені у 28 наукових публікаціях за темою дисертації, 10 з яких – це публікації, які відображають основні результати дослідження (з них 4 статті в наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 6 статей у закордонних наукових виданнях (з них 2 статті в наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection), 1 розділ у міжнародній монографії), а також 8 статей апробаційного характеру, 10 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації: 1 монографія, 9 статей у наукових збірниках та тез у матеріалах науково-практичних конференцій).

Відповідність дисертації спеціальності та галузі науки, за якими вона представлена до захисту. Дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності 052 Політологія (Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Дискусійні положення та побажання. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Обґрунтовуючи актуальність дослідження наукової проблеми, авторові вартувало б зазначити про стан і перспективи співпраці України та держав Вишеградської четвірки, навести приклади конструктивної співпраці нашої держави з країнами Вишеграду у сфері освіти та науки, акцентувати на єврорегіональному співробітництві України та його інтеграційному потенціалі, схарактеризувати законодавчу базу, на якій базується єврорегіональна співпраця.

2. У підрозділі 1.1 «Методологічні підходи до дослідження проблеми формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991–2004)» автор недостатньо повно проаналізував дипломатичну/політологічну терміносистему (дипломатична служба, політичні трансформації, зовнішня політика, опозиційний дипломатичний рух, дипломатичні кадри, політичні системи, політичні партії, міжнародні актори, публічна дипломатія, міжнародні відносини, Вишеградська четвірка (група)). Інформацію про ці поняття він подає розрізнено в інших підрозділах дисертації. На нашу думку, доцільно було б укласти поняттєво-термінологічний мінісловник, де вмістити ці поняття та подати їх визначення.

3. Здобувач ґрунтовно висвітлив генезу дипломатичної освіти в державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.). Доречно було б ширше проаналізувати суспільно-політичні, соціокультурні, освітні та інші передумови розвитку дипломатичної освіти в державах Вишеграду.

4. Зазначаючи про практичне значення отриманих результатів, А.Б. Савчуку вартувало б більш чітко акцентувати на тому, що матеріали дисертаційного дослідження є важливим підґрунтям і для професійної підготовки докторів філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності (052 Політологія), 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (29 Міжнародні відносини) та ін., а також на основі вивченого досвіду підготовки дипломатичних кадрів у Словацькій Республіці під час перебування в Університеті імені Матея Бела в м. Банська Бистриця (2021-2022) виокремити ті освітні напрацювання, які варто використати в професійній підготовці фахівців у галузі міжнародних відносин в Україні.

Проте зауваження, що висловлені вище, не є принциповими, радше стосуються подальших наукових розробок дисертанта, мають загалом дискусійний характер, тому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, її високий науковий рівень, новизну та достовірність здобутих результатів.

Текст дисертації, проаналізований офіційним опонентом, відповідає дотриманню здобувачем вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Дисертація Савчука Андрія Борисовича «Формування дипломатичних кадрів у державах Вишеградської четвірки (1991-2004 рр.)» є завершеною науковою працею, у якій запропоновано нові обґрунтовані наукові результати і яка має практичну цінність.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341)), а її автор, Савчук Андрій Борисович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук,
доцент, завідувач кафедри політології
та публічного управління, професор
кафедри політології та публічного управління
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Василь БУСЛЕНКО

